

27. 11. 2015

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Oddlužení a poctivý záměr nejen ve světle judikatury Nejvyššího soudu

Jednou z podmínek pro povolení oddlužení je, aby podáním návrhu (rozuměj insolvenčního návrhu spojeného s návrhem na povolení oddlužení) nebyl sledován nepoctivý záměr. Ustanovení § 395 odst. 1 písm. a) zákona č. [182/2006 Sb.](#), o úpadku a způsobech jeho řešení (dále též jen „IZ“ nebo „insolvenční zákon“) zcela obecně konstatuje, že insolvenční soud zamítne návrh na povolení oddlužení, jestliže se zřetelem ke všem okolnostem lze důvodně předpokládat, že jím je sledován nepoctivý záměr.

Výše uvedené ustanovení insolvenčního zákona je velmi obecné. Neobsahuje ani příkladný výčet jednání, jež by bylo možné považovat za jednání v rozporu s poctivým záměrem. Jaké jednání dlužníka lze tedy považovat za jednání, jímž není sledován poctivý záměr?

Při snaze nalézt odpověď na výše uvedenou otázku, je třeba mít na paměti zejména rozhodnutí Nejvyššího soudu vyjadřující se k výkladu § 395 odst. 1 IZ. Nejvyšší soud opakovaně ve svých rozhodnutích (např. usnesení sp. zn. 29 NSČR 88/2013) vysvětlil, že ustanovení § 395 odst. 1 písm. a) IZ patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou a závěr, že dlužník sleduje podáním návrhu na povolení oddlužení nepoctivý záměr, je závislý vždy na posouzení konkrétních okolností, jež vyjdou najevo v rámci daného insolvenčního řízení, když k úsudku ve smyslu ustanovení § 395 odst. 1 písm. a) IZ mohou vést různá jednání dlužníka. V cit. rozhodnutí tedy Nejvyšší soud zaujal jednoznačné stanovisko, že otázka, poctivosti či nepoctivosti záměru dlužníka při podání insolvenčního návrhu, musí být vždy poměřována konkrétními skutečnostmi.

Jelikož ústředním principem vévodícím způsobu řešení dlužníkovu úpadku oddlužením /jenž má po skončení insolvenčního řízení vyústit v rozhodnutí, jímž bude dlužník zbaven povinnosti k úhradě zbytku svých dluhů/ je zásada poctivosti (poctivého záměru) dlužníka a zodpovědného přístupu dlužníka k plnění povinností v insolvenčním řízení, je otázka poctivosti dlužníkových záměrů a otázka, zda dlužník v insolvenčním řízení nekoná lehkomyšlně či nedbale, zkoumána nejen při povolení oddlužení /§ 395 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. b) insolvenčního zákona/, nýbrž i při posouzení zda má být oddlužení schváleno /§ 405 odst. 1 insolvenčního zákona/, ale /dokonce/ i po skončení insolvenčního řízení /coby důvod pro odejmutí přiznaného osvobození od placení zbytku dluhů dle § 417 odst. 1 insolvenčního zákona/.

Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 29 NSČR 71/2013 uvedl, že „Z ustanovení § 395 odst. 1 písm. a),

odst. 2 písm. b) insolvenčního zákona je zřejmé, že To, že insolvenčnímu soudu je výslovně předepsáno zkoumat poctivost dlužníkových záměrů a jeho případný lehkomyšlný nebo nedbalý přístup k plnění povinností v insolvenčním řízení při povolení oddlužení a při jeho schválení /§ 395 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. b), § 405 odst. 1 insolvenčního zákona/, neznamená, že dlužník není povinen chovat se poctivě a vyhnout se lehkomyšlnému a nedbalému plnění svých povinností po celou dobu trvání insolvenčního řízení. Stejně tak skutečnost, že nepoctivost dlužníkovy záměru nebo jeho lehkomyšlný či nedbalý přístup vyšly v insolvenčním řízení najevo až dodatečně (po schválení oddlužení), nezabývá insolvenční soud povinnosti zajistit, aby účastníci insolvenčního řízení nebyli takovým nepoctivým, lehkomyšlným nebo nedbalým konáním dlužníka nespravedlivě poškozeni nebo nedovoleně zvyhodněni /§ 5 písm. a) insolvenčního zákona/.

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že povinnost dlužníka sledovat navrženým oddlužením poctivý záměr ve smyslu § 395 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona, trvá po celou dobu oddlužení, tedy od samotného podání insolvenčního návrhu až po vydání rozhodnutí ve smyslu ustanovení § 414 insolvenčního zákona o osvobození od placení pohledávek, zahrnutých do oddlužení v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny.

Poctivost dlužníkovy záměru při oddlužení je povinen zkoumat insolvenční soud a reagovat (z úřední povinnosti) na skutečnosti, z nichž se podává, že dlužník nesledoval, případně nesleduje oddlužením poctivý záměr, a to okamžitě, jakmile vyjdou takové skutečnosti v insolvenčním řízení najevo.

Jakým způsobem se však do zkoumání poctivosti dlužníka promítne jednání dlužníka, jež předcházelo podání návrhu na povolení oddlužení? Může být návrh dlužníka na povolení oddlužení považován za poctivý i tehdy, jestliže dlužník si sám „zavinil“ vznik závazků?

I tuto otázku již Nejvyšší soud řešil, a to konkrétně v usnesení sp. zn. 29 NSČR 47/2013, v němž uvedl, že „Posouzení, zda dlužník (ne)sleduje podáním návrhu na oddlužení nepoctivý záměr /§ 395 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona/, je logicky navázáno na hodnocení skutečností, které se udály v určitém časovém rámci, zpravidla před zahájením insolvenčního řízení. Přitom je ovšem třeba mít na paměti, že o způsob řešení svého úpadku oddlužením typově žádají i osoby, které si úpadkovou situaci (nebo hrozící úpadek) přivodily do jisté míry lehkomyšlným, marnotratným nebo obecně málo zodpovědným přístupem ke svým majetkovým záležitostem (počínaje tzv. řetězením úvěrů a půjček a konče třeba i utrácením peněz v hracích automatech), ale v určité fázi života (zpravidla časově úzce propojené s dobou zahájení insolvenčního řízení) se rozhodly tento přístup změnit a své ekonomické potíže řešit smysluplnou cestou v insolvenčním řízení. Je-li taková proměna opravdová, není důvod vylučovat dlužníka a priori z režimu oddlužení.“ Nejvyšší soud sám připustil, že „Nalézt hranici, po jejímž překročení lze z událostí předcházejících zahájení insolvenčního řízení dovodit, že dlužník sleduje podáním návrhu na oddlužení nepoctivý záměr, může být v některých situacích obtížné, podstatné však je, zda nejpozději v době rozhodování insolvenčního soudu o schválení oddlužení je důvod usuzovat, že dlužník se poctivě snaží vypořádat s věřiteli a napravit stav vyvolaný předchozí neehospodárnou (jelikož k úpadku vedoucí) správou svého majetku.“ (k tomu blíže srov. usnesení Nejvyššího soudu publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod pořadovým č. 11, ročník 2012).

Za jednání, které je v rozporu s poctivým záměrem dlužníka, je považováno např. jednání spočívající v tom, že dlužník při podání návrhu na povolení oddlužení neuvedl pravdivé údaje o svém majetku a závazcích.

Nejvyšší soud v usnesení publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod pořadovým číslem 86, ročník 2013 (dále též jen „R 86/2013“) zdůraznil, že dlužník je povinen uvést v seznamu majetku veškerý svůj majetek. Hodnocení, zda jde o majetek zpeněžitelný v insolvenčním řízení, není na dlužníku. Jinak řečeno, dlužníkovy subjektivní představa o hodnotě jeho majetku se může a má

promítnout v seznamu majetku v údajích o dlužníkem odhadované hodnotě majetku, nikoli tak, že dlužník tento majetek v seznamu majetku vůbec neuvede.

V tom, že dlužník v seznamu závazků zamlčel některé své věřitele a že v seznamu svého majetku neoznačil část svého majetku, spatřuje Nejvyšší soud vzorový příklad toho, že dlužník sledoval oddlužením nepoctivý záměr (R 86/2013). Neuvede-li dlužník v seznamu svého majetku podstatnou část svého majetku, je to podkladem pro závěr, že dosavadní výsledky řízení dokládají lehkomyšlný nebo nedbalý přístup dlužníka k plnění povinností v insolvenčním řízení (§ 395 odst. 2 písm. b/ insolvenčního zákona). Za pozornost přitom stojí to, že za nedbalý nebo lehkomyšlný přístup lze považovat neuvedení „podstatné části“ majetku. Důvodem pro zamítnutí návrhu by tedy neměla být skutečnost, že dlužník neuvedl do seznamu majetku jakýkoliv majetek. Ze své praxe insolvenční správkyně mohou uvést, že dlužníci velmi často „zapomínají“ uvést vlastnictví zemědělských pozemků.

Na odpovědnosti dlužníka (navrhovatele) za pravdivost a úplnost informací, jež jsou uvedeny v návrhu na povolení oddlužení a přiložených seznamech přitom nemůže nic změnit ani okolnost, že dlužník se nechal při zpracování insolvenčního návrhu (návrhu na povolení oddlužení) „odborně“ radit třetí osobou. Jestliže dlužník není při podání insolvenčního návrhu spojeného s návrhem na povolení oddlužení zastoupen (neudělil plnou moc), podepsal sám insolvenční návrh (návrh na povolení oddlužení) a seznamy dle § 104 odst. 1 insolvenčního zákona jsou rovněž podepsány výlučně jím samým, pak dle závěrů uvedených v R 86/2013 nelze než uzavřít, že v případě, kdy dlužníkem podepsané seznamy jsou nepřesné, neúplné nebo nesprávné, je jedinou odpovědnou osobou sám dlužník. V tom, že si dlužník případně nechal před zahájením insolvenčního řízení poskytovat (za úplatu) neúplné, nepřesné nebo nesprávné rady o povinnostech, které v oddlužení (a obecně v insolvenčním řízení) má, od osoby (nebo osob), která jej v insolvenčním řízení v žádné jeho fázi (byť jen pro účely sepsání a podání insolvenčního návrhu spojeného s návrhem na povolení oddlužení) nezastupovala, nelze spatřovat okolnost, jež by mohla zvrátit závěr, že povinnost předložit seznam majetku splnil dlužník v insolvenčním řízení nedbale.

Nejvyšší soud v R 86/2013 dále konstatoval, že „Vyjde-li po schválení oddlužení najevo, že dlužník navrženým oddlužením sledoval nepoctivý záměr, je to důvodem ke zrušení schváleného oddlužení podle § 418 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona. Dlužník je ve smyslu ustanovení § 104 odst. 1 písm. b) odst. 3 insolvenčního zákona povinen uvést v seznamu závazků i pohledávku, jejíž pravost (důvodnost) zpochybňuje. Z toho, že dlužník v seznamu závazků zamlčel své zahraniční věřitele a že v seznamu svého majetku neoznačil majetek tvořený podíly v zahraničních společnostech, lze usuzovat na nepoctivý záměr dlužníka při oddlužení.

Nejvyšší soud (stejně jako soudy nižších stupňů) jednoznačným způsobem vymezil povinnost dlužníka uvést do návrhu na povolení oddlužení a do přiložených seznamů veškerý svůj majetek, a to bez ohledu na to, zda se jedná o majetek hodnotný či bezcenný a dále uvést všechny své závazky, a to opět bez ohledu na to, zda tyto závazky uznává či rozporuje. Samostatným problémem jsou v této souvislosti závazky ve společném jmění manželů. Jestliže dlužník (jeden z manželů) podá samostatné insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení, může se stát, že neuvede všechny závazky (byť formálně byly tyto uzavřeny pouze druhým manželem), které jsou součástí společného jmění manželů.

V celé řadě oddlužení plněním splátkového kalendáře je dlužníky předkládána uzavřená darovací smlouva či smlouva o důchodu, jejímž prostřednictvím si dlužníci „zajišťují“ dostatečné příjmy pro schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře. Ve většině případů je darovací smlouva nastavena takovým způsobem, že dlužníkovo plnění za 5 let trvání oddlužení jen minimálně přesáhne výši 30 % (tedy výši požadovanou § 395 odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona). Je taková smlouva v souladu s poctivým záměrem dlužníka?

Nejvyšší soud v usnesení 29 NSČR 22/2012 podotkl, že „Z pouhé skutečnosti, že dlužníci (podle odvolacího soudu) předložili smlouvu o důchodu až v průběhu odvolacího řízení ve zjevné reakci na rozhodnutí insolvenčního soudu o neschválení oddlužení a ve snaze splnit podmínku pro schválení oddlužení dle ustanovení § 395 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona, nelze dovozovat, že by tímto svým jednáním sledovali (ve vazbě na žádané oddlužení) nepoctivý záměr.

Nejvyšší soud přitom ve shora cit. rozhodnutí zdůraznil, že dlužníci dali v insolvenčním řízení k dispozici veškeré své příjmy ze starobních důchodů (jejich postižitelné části) a je jen logické, že když se tyto příjmy jevily insolvenčnímu soudu nedostatečnými, vyvinuli úsilí obstarat dodatečný příjem, ve snaze splnit insolvenčním soudem dovozovanou minimální výši uspokojení pohledávek přihlášených nezajištěných věřitelů. Odtud nelze vyvozovat nic, co by svědčilo o nepoctivém záměru dlužníků. Stejně tak nevypovídá sama o sobě o nepoctivém záměru dlužníků ani odvolacím soudem zdůrazněná skutečnost, že k „navýšení“ zdrojů došlo „jen tak, aby to vyhovovalo minimální možné míře uspokojení pohledávek“. Nejvyšší soud uzavřel, že ze zjištěného skutkového stavu nevyplývá, že by snad dlužníci měli možnost získat dodatečné příjmy ve větším rozsahu, než je částka, kterou se jejich dcera zavázal poskytovat ve smlouvě o důchodu. Jen kdyby se dlužníci zřekli možnosti zvýšit své příjmy výrazněji, byl by namíste uzavřít, že jejich jednání je vedeno nepoctivým záměrem.

Nejvyšší soud tedy zcela jednoznačným způsobem vymezil, za jakých podmínek jsou uzavřené darovací smlouvy či smlouvy o důchodu v rozporu s poctivým záměrem dlužníka. Jediným kritériem je tedy fakt, že dlužník při sjednávání darovací smlouvy (či smlouvy o důchodu) měl možnost získat pro své věřitel vyšší příjem, ale tohoto se zřekl.

Za povšimnutí stojí závěr Nejvyššího soudu konstatovaný v usnesení sp. zn. 29 NSČR 88/2013 dle nějž „Dlužník, který svým jednáním věřitele omezí ve volbě způsobu oddlužení, podáním návrhu na povolení oddlužení sleduje nepoctivý záměr.“

Nejvyšší soud vysvětlil, že insolvenční zákon vychází z koncepce, podle níž dlužník, který splňuje stanovené předpoklady (§389, § 395 IZ), prosadí oddlužení bez ohledu na to, zda s tím jeho věřitelé souhlasí. Z ustanovení § 402 odst. 3 IZ pak vyplývá, že v rukou věřitelů je pouze a jenom rozhodnutí o způsobu oddlužení, nikoliv o povolení či schválení oddlužení. Z uvedeného Nejvyšší soud dovodil, že může-li dlužník za splnění stanovených podmínek prosadit oddlužení jako způsob řešení úpadku i proti vůli věřitelů, je nutno striktně trvat na tom, aby věřitele nijak neomezil ve volbě způsobu oddlužení, tedy zda bude provedeno zpeněžením majetkové podstaty či plněním splátkového kalendáře. Pouze ten dlužník, který nečiní kroky k tomu, aby tuto volbu věřitelům ztížil, omezil či znemožnil, je při podání návrhu na oddlužení veden poctivým záměrem.

Nejvyšší soud ve shora cit. rozhodnutí doplnil, že není nutné, aby jednání, z něhož soud dovozuje, že dlužník podáním návrhu na povolení oddlužení sleduje nepoctivý záměr, bylo zároveň neúčinným právním úkonem ve smyslu ustanovení § 235 IZ.

Z výše uvedeného jednoznačně vyplývá, že pro posouzení poctivosti či nepoctivosti záměru dlužníka v oddlužení není rozhodující pouze jednání dlužníka při podání insolvenčního návrhu, ale po celou dobu plnění oddlužení a dokonce i po jeho skončení. Věřitelé sice nemohou zabránit tomu, aby jejich dlužník řešil svou finanční situaci prostřednictvím insolvenčního návrhu (návrhu na povolení oddlužení), ale v případě, že mají za to, že dlužník jedná v rozporu s poctivým záměrem, mohou na to upozornit insolvenční soud, který je povinen se tímto z úřední povinnosti zabývat.

JUDr. Zdeňka Prudilová Koničková,
advokátka a insolvenční správkyně

[Advokátní kancelář Zrůstek, Lůdl a partneři v.o.s.](#)

Pobočka Brno
Magnum palác
Orlí 27
602 00 Brno

Tel.: +420 515 917 160

e-mail: brno@akpzl.cz

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Přičitatelnost jednání třetích osob dlužníkovi pro účely posouzení neúčinnosti: ano nebo ne?](#)
- [Srážka za prodej v insolvenční při ocenění majetkové podstaty](#)
- [Smlouvy o vzájemném plnění v insolvenční - judikaturní závěry](#)
- [Odpovědnost členů statutárního orgánu za nepodání insolvenčního návrhu včas](#)
- [Úmyslně zkracující právní jednání mezi dlužníkem a osobou blízkou](#)
- [Nejvyšší soud ČR: Úhrada úroků ze zápůjčky jako zvýhodňující jednání? Klíčový výklad k § 241 odst. 5 písm. b\) insolvenčního zákona](#)
- [K postavení zajištěného věřitele v insolvenčním řízení](#)
- [K \(ne\)způsobilosti notářského zápisu jako exekučního titulu pro nařízení exekuce prodejem zástavy](#)
- [Promlčení pracovněprávních pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou](#)
- [Preventivní restrukturalizace](#)
- [Odpovědnost státu za nesprávný úřední postup exekutora: Je stát skutečně „posledním dlužníkem“?](#)